

Banklarda Kassa Operatsiyalari Auditi

A. A. Annayev

SamISI “Boshqa tarmoqlarda buxgalteriya hisobi va auditi” kafedrasida assistenti

Aktamov X

SamISI talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada banklarda kassa operatsiyalarining auditi, uning ahamiyati va amalga oshirish tartibi haqida so'z boradi. Banklar faoliyatida kassa operatsiyalari muhim o'rin tutadi, chunki ularning to'g'ri va samarali amalga oshirilishi bankning moliyaviy holati va mijozlar ishonchiga ta'sir qiladi. Kassa operatsiyalarining auditini o'tkazish, naqd pulni qabul qilish, chiqish, balans va hisobotlarning aniqligi va ishonchligini ta'minlashga qaratilgan. Maqolada audit jarayonining asosiy bosqichlari, auditorlar tomonidan bajariladigan tekshiruvlar, xatoliklar va firibgarliklar aniqlash usullari, shuningdek, bank ichidagi ichki nazorat tizimi va uning samaradorligi muhokama qilinadi. Kassa operatsiyalarini audit qilishda eng keng tarqalgan muammolar, ularni bartaraf etish usullari va auditorlar uchun tavsiyalar keltirilgan. Auditorlik tekshiruvlarining maqsadi, kassa operatsiyalarining qonuniyligi, to'g'riligi va moliyaviy hisobotlar bilan mosligini ta'minlashdir. Shuningdek, maqolada kassa operatsiyalarini audit qilishda zamonaviy texnologiyalar va avtomatlashtirishning roli, banklarning audit tizimini takomillashtirishga qaratilgan yangiliklar va amaliy tavsiyalar ham ko'rib chiqiladi. Bu audit jarayonini yanada samarali va ishonchli qilishga yordam beradi. Maqola banklarda audit faoliyatini rivojlantirishga, xatoliklar va firibgarliklarni oldini olishga, shuningdek, mijozlar ishonchini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Bank audit, Kassa operatsiyalari, Naqd pul harakatlari, Ichki nazorat tizimi, Firibgarlik, Moliyaviy hisobot, Auditorlik tekshiruvlari, Naqd pulni qabul qilish, Naqd pulni chiqarish, Kassa operatsiyalarining qonuniyligi, Audit jarayoni, Xatoliklar va muammolar Avtomatlashtirilgan audit, Bank faoliyati, Moliyaviy xavfsizlik, Bank ichki nazorati.

Kirish.

Banklar, moliyaviy tizimning muhim tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, naqd pul operatsiyalari ularning kundalik faoliyatining ajralmas qismi hisoblanadi. Bank kassa operatsiyalari orqali naqd pulni qabul qilish, chiqarish, depozitlarni amalga oshirish va boshqa muhim operatsiyalarni bajaradi. Ushbu operatsiyalar bankning moliyaviy holatini to'g'ri aks ettirishi va mijozlar bilan bo'lgan aloqalarni ishonchli saqlashi uchun juda muhimdir. Shuning uchun banklardagi kassa operatsiyalarining auditi, naqd pul bilan bog'liq harakatlarning to'g'riligini va qonuniyligini ta'minlash uchun zarurdir. Maqolada banklarda kassa operatsiyalarining auditi, uning vazifalari, usullari va auditorlik tekshiruvlarining samaradorligi muhokama qilinadi.

Banklarda kassa operatsiyalarining ahamiyati.

Bankda kassa operatsiyalarining to'g'ri tashkil etilishi moliyaviy xavfsizlikni ta'minlaydi, mijozlarning ishonchini oshiradi va bankning obro'sini saqlaydi. Kassa operatsiyalari orasida naqd pulni qabul qilish va chiqarish, hisobvaraqdan naqd pul olish va qo'shish, depozitlar, naqd pul orqali turli to'lovlar va boshqa operatsiyalar mavjud. Ushbu operatsiyalar har doim bank ichidagi hujjatlash, balans va hisoboti bilan to'g'ri muvofiqlikda bo'lishi kerak. Kassa operatsiyalarining

noto'g'ri yoki xato amalga oshirilishi bankning moliyaviy natijalariga salbiy ta'sir ko'rsatishi, firibgarlik yoki xato hisob-kitoblar natijasida mijozlarga zarar yetkazilishi mumkin. Shu sababli, banklarda kassa operatsiyalarining auditi muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Kassa operatsiyalarini auditi: maqsad va vazifalar.

Banklarda kassa operatsiyalarini audit qilishning asosiy maqsadi — naqd pul harakatlarini tekshirish, ularning qonuniyligi va to'g'riligini aniqlash, bank hisoboti va moliyaviy holatini to'g'ri aks ettirishini ta'minlashdir. Kassa operatsiyalarining auditida quyidagi vazifalar ko'zda tutiladi: **Hujjatlarni tekshirish:** Auditorlar kassa operatsiyalariga tegishli barcha hujjatlarni, shu jumladan, kvitansiyalar, hisobvaraqlar va boshqa tegishli yozuvlarni tekshiradi. **Naqd pul harakatlarini tasdiqlash:** Kassa operatsiyalarining harakatini tekshirish orqali bankning moliyaviy hisoboti bilan ularning mosligini ta'minlash. **Ichki nazorat tizimini baholash:** Bankning ichki nazorat tizimi naqd pul operatsiyalarini to'g'ri amalga oshirilishini ta'minlaydimi, xatoliklarni aniqlaymi va oldini oladimi degan masalani aniqlash. **Firibgarlik va xatoliklarni aniqlash:** Banklarda firibgarlik yoki kassa operatsiyalarida xatoliklarning oldini olish va ular bo'yicha chora-tadbirlarni taklif qilish. **Kassa Operatsiyalarini Auditi Jarayoni** Kassa operatsiyalarini audit qilish jarayoni bir necha bosqichlardan iborat bo'ladi. Quyidagi bosqichlar orqali auditorlar o'z ishini amalga oshiradi: **Reja tuzish:** Auditning boshlanishida auditorlar tekshiruvlarni qanday amalga oshirishni rejalashtiradi, shu jumladan kassa operatsiyalari uchun xavf-xatarlarni aniqlashadi. **Dastlabki tahlil:** Auditorlar bankning moliyaviy hisobotlarini, kassa operatsiyalariga tegishli hujjatlarni tahlil qiladi. Bu bosqichda, operatsiyalarni tekshirish uchun zarur bo'lgan asosiy ma'lumotlar to'planadi. **Tekshiruvni amalga oshirish:** Naqd pul kirim-chiqimlari, kvitansiyalar va boshqa operatsiyalarni sinchiklab tekshirish. Auditorlar barcha kassa operatsiyalarini, xususan, naqd pulni qabul qilish va chiqarish jarayonlarini kuzatib borishadi. **Xatoliklar va muammolarni aniqlash:** Tekshiruv davomida yuzaga kelgan xatoliklar, firibgarlik holatlari yoki qonun buzilishi holatlari aniqlanadi. Auditorlar bularni belgilab, tegishli tavsiyalar berishadi. **Natijalarni tahlil qilish:** Audit yakunida barcha topilgan xatoliklar va muammolar tahlil qilinadi va auditorlik hisobi tayyorlanadi.

Kassa operatsiyalarini auditi yordamida muammolar.

Kassa operatsiyalarini audit qilish jarayonida quyidagi muammolar yuzaga kelishi mumkin: **Naqd pulning kamayishi yoki oshishi:** Kassa operatsiyalarida naqd pulning miqdori kamayishi yoki oshishi mumkin, bu firibgarlik yoki texnik xatoliklarni ko'rsatishi mumkin. **Noto'g'ri hisob-kitoblar:** Kassa operatsiyalaridagi hisob-kitob xatoliklari va noaniqliklar bank hisobotida xatoliklarga olib kelishi mumkin. **Ishonchsiz hujjatlar:** Bankda ba'zan hujjatlar noto'g'ri yoki to'liq bo'lmasligi mumkin, bu auditda qiyinchiliklar yaratadi. **Ichki nazorat tizimining zaifligi:** Bank ichki nazorat tizimi zaif bo'lsa, kassa operatsiyalarini tekshirishda qiyinchiliklar bo'lishi mumkin.

Zamonaviy texnologiyalar va avtomatlashtirishning roli

Bugungi kunda banklardagi kassa operatsiyalarining auditini avtomatlashtirish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish juda muhim. Naqd pul operatsiyalarini kuzatish, hujjatlarni avtomatik tarzda tekshirish va audit jarayonlarini tezlashtirish uchun maxsus dasturlar va tizimlar ishlab chiqilgan. Bu nafaqat auditorlarning ishini osonlashtiradi, balki xatoliklarni kamaytirishga yordam beradi.

Banklarda kassa operatsiyalari auditi metodologiyasi

Banklarda kassa operatsiyalarining auditi, moliyaviy faoliyatni tekshirish va naqd pul operatsiyalarining to'g'riligini aniqlashning asosiy vositasidir. Ushbu auditning metodologiyasi banklarda naqd pul bilan bog'liq barcha operatsiyalarning aniqligi va qonuniyligini tekshiradi, xatoliklar, firibgarlik holatlari va ichki nazorat tizimining samaradorligini baholaydi. Kassa operatsiyalarini audit qilishda qo'llaniladigan metodologiya auditorlarga xatoliklarni aniqlash va moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashda yordam beradi. Bu metodologiya audit jarayonining bosqichlarini, usullarini va asosiy instrumentlarini o'z ichiga oladi. **Auditning Rejalashtirilishi:** Kassa operatsiyalarini audit qilishning birinchi bosqichi rejalashtirishdan boshlanadi. Bu bosqichda

auditorlar quyidagi jarayonlarni amalga oshiradilar: **Audit maqsadi va vazifalarini belgilash:** Auditing asosiy maqsadi – kassa operatsiyalarining qonuniyligini, to‘g‘riligini va ishonchligini ta‘minlashdir. Auditorlar bu maqsadga erishish uchun aniq vazifalar belgilaydilar. **Xavf va xatarlarni tahlil qilish:** Auditorlar bankning kassa operatsiyalariga bog‘liq xavf va xatarlarni baholaydilar. Bunga naqd pul harakatlarining hisoboti, operatsiyalarni amalga oshirishda yuzaga keladigan xatoliklar va firibgarlik holatlari kiradi. **Audit ob‘ektini aniqlash:** Bu bosqichda auditorlar kassa operatsiyalariga tegishli bo‘lgan hujjatlarni, hisobotlarni, naqd pul harakatlarini va boshqa tegishli materiallarni aniqlaydilar. **Auditi metodlari va usullari.**

Kassa operatsiyalarini audit qilishda turli metodlar va usullar qo‘llaniladi. Ushbu metodlar auditorlarning ma‘lumotlarni to‘plash, tahlil qilish va tekshirish jarayonlarini yengillashtiradi. Banklarda kassa operatsiyalarining auditi uchun qo‘llaniladigan asosiy metodlar quyidagilardan iborat: **Hujjatlarni tekshirish:** Bankning kassa operatsiyalariga tegishli barcha hujjatlar (kvitansiyalar, hisobvaraqa raqamlari, naqd pulni qabul qilish va chiqarish bo‘yicha yozuvlar) auditor tomonidan tekshiriladi. Ushbu hujjatlar kassa operatsiyalarining qonuniyligini tasdiqlashda yordam beradi. **Ishonchli tasdiqlash (Reconciliation):** Auditorlar kassa operatsiyalari, shu jumladan naqd pulning kirimi va chiqimini, bankning moliyaviy hisobotlari bilan solishtirib, mosligini tasdiqlaydilar. Bu usul operatsiyalarni aniqlik bilan tasdiqlashga yordam beradi. **So‘rovlar va intervyular:** Auditorlar kassa operatsiyalariga mas‘ul xodimlar bilan intervyu o‘tkazadilar va ular tomonidan bajarilgan operatsiyalarni so‘rashadi. Bu usul orqali operatsiyalarni amalga oshirgan xodimlar tomonidan berilgan izohlar tekshiriladi. **Statistik tahlil:** Auditorlar statistik usullarni qo‘llab, kassa operatsiyalaridagi tendentsiyalarni, noto‘g‘ri yoki shubhali operatsiyalarni aniqlaydilar. Ushbu tahlil auditorlarga aniqlik kiritishga yordam beradi. **Auditning keyingi bosqichida aniqlangan xatoliklarni to‘g‘rilash:** Kassa operatsiyalarida topilgan xatoliklar va muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish uchun bankka tavsiyalar beriladi.

Tekshiruv Jarayoni va Nazorat: Audit jarayonida auditorlar quyidagi nazorat usullaridan foydalanadilar: **Ichki nazorat tizimi:** Auditorlar bankning ichki nazorat tizimini baholaydilar. Kassa operatsiyalarining to‘g‘ri amalga oshirilishini ta‘minlash uchun ichki nazoratning samaradorligi va uning zaif tomonlari tekshiriladi. **Segregatsiya (bo‘linish):** Bankda naqd pul bilan bog‘liq operatsiyalarni amalga oshirishda xodimlar o‘rtasidagi rollarni aniq ajratish talab etiladi. Auditorlar buni tekshirib, xodimlarning xatoliklarni kamaytirish va firibgarlik holatlarini oldini olish uchun to‘g‘ri bo‘linishini aniqlaydilar.

Xulosa.

Banklarda kassa operatsiyalarining auditi naqd pul operatsiyalarining to‘g‘riligini va qonuniyligini tekshirishning eng muhim vositasidir. Auditorlar kassa operatsiyalarining barcha jihatlarini sinchiklab tekshirib, bankning moliyaviy holatining ishonchli va aniq bo‘lishini ta‘minlaydi. Kassa operatsiyalarining auditini yanada samarali o‘tkazish uchun zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, bank ichidagi ichki nazorat tizimlarini kuchaytirish va auditorlar uchun kerakli tavsiyalarni ishlab chiqish zarur. Ushbu metodologiya auditorlarga naqd pul operatsiyalarining qonuniyligini tekshirishda samarali vosita bo‘lib, ularni to‘g‘ri hujjatlar, tekshiruvlar, tahlillar va tavsiyalarni ishlab chiqish imkoniyati bilan ta‘minlaydi. Audit jarayoni bankning moliyaviy xavfsizligini ta‘minlash, xatoliklar va firibgarliklarni oldini olish va mijozlarning ishonchini oshirishga yordam beradi. Zamonaviy texnologiyalar va avtomatlashtirish auditorlik jarayonini yanada samarali qiladi, bu esa banklarning naqd pul operatsiyalarini yanada ishonchli tashkil etish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Temirov A.A. Bank auditi. T.: TDIU 2010 yil.
2. Ahmadjonov K.B. A49 Audit asoslari.
3. Buxgaltenya hisobi va audit yo‘nalishidagi oliy o‘quv yurtlari talabalari uchun darslik / K.B. Ahmadjonov, I.I. Yakubov; O‘zbekiston Respublikasi oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi.